

Advokat **Dag Olav Riise** er partner i Advokatfirmaet Ytterbøl & Co AS. Advokatfirmaet har kontorer i Fredrikstad, Sarpsborg og Moss. Riise arbeider særlig med generell forretningsjuss, arbeidsrett, fast eiendom og arv og skifte.

Arv bare til låns?

Av advokat/partner Dag Olav Riise
dag.olav.riise@ytterbol.com

For å få en god fordeling av arv kan det noen ganger være aktuelt å bestemme over fordelingen i flere ledd framover. Mange er ikke klar over at de gjennom en såkalt sekundærdisposisjon i testamentet kan bestemme over fordelingen videre etter at den første arvingen (primærarvingen) er død. For å sikre at arven til slutt havner hos sekundærarvingen kan det være ønskelig å begrense primærarvingens rådighet over verdiene, men dette kan være vanskelig å håndtere i praksis.

I. INNLEDNING

Med unntak av pliktdelsarv står en arvelater i utgangspunktet fritt til å bestemme hvordan arven skal fordeles. Dersom du for eksempel testamenterer en eiendom til samboeren din, kan du bestemme at eiendommen skal tilfalle dine egne slektninger når samboeren dør. Du sikrer da at samboeren har et sted å bo så lenge han/hun lever, samtidig som du sørger for at selve eiendommen/verdien av eiendommen på lengre sikt forblir i din egen slekt og ikke ender opp hos samboerens arvinger.

Ved samboerens død regnes slike verdier som

arv etter deg og ikke som arv etter samboeren (primærarvingen). Dersom samboeren etterlater seg livsarvinger (barn/barnebarn osv.), betyr det altså at de ikke har krav på pliktdelsarv av noen del av de verdiene deres mor/far arvet fra deg.

Det er imidlertid flere praktiske utfordringer med slike sekundærdisposisjoner. Dersom primærarvingen skal ha full rådighet over verdiene, risikerer du at det ikke blir noe igjen til sekundærarvingen.

Dersom arven består av fast eiendom, kan du begrense primærarvingens adgang til å pantsette og selge eiendommen for å sikre at den går

Dersom du for eksempel testamenterer en eiendom til samboeren din, kan du bestemme at eiendommen skal tilfalle dine egne slektninger når samboeren dør.

videre til sekundærarvingen. Dette vil imidlertid kunne bety at samboeren f.eks. ikke kan selge en stor og upraktisk enebolig og kjøpe seg en mer praktisk leilighet på sine gamle dager.

Dersom eiendommen i praksis bare er til låns, kan det også bety at primærarvingen ikke ønsker å bruke penger på vedlikehold på bekostning av sine egne arvinger.

Dersom arven består av penger eller andre «flyktige» verdier, vil de kunne brukes opp. Det kan også være vanskelig å fastslå hvilke verdier primærarvingen har brukt opp: Er det arven eller

er det penger som er anskaffet gjennom eget arbeid/trygd eller arv fra andre?

Testamenter med bestemmelser om sekundær arverett kan i utgangspunktet høres fristende ut, men de praktiske ulempene og utfordringene med håndtering ved primærarvingens død gjør at slike testamenter ikke alltid gir noen god løsning.

Den som vurderer å opprette et slikt testament, bør tenke nøye gjennom hvilken rådighet primærarvingen skal ha, og hvordan det som er i behold og skal tilfalle sekundærarvingen, skal beskrives og identifiseres.

2. NÆRMERE OM PLIKTDELSARV

Når det gjelder pliktdealsarv, er utgangspunktet at arvelater ikke kan treffe bestemmelse om sekundærdisposisjon. Det betyr at livsarvingen får arven med endelig virkning. Det gjelder likevel et unntak fra dette for arvinger som dør før fylte 18 år, eller som varig mangler testasjonsevne. I medhold av arveloven § 54 kan en arvelater ved testament bestemme hvordan pliktdealsarven i slike tilfeller skal fordeles ved primærarvingens død.

Det følger av arveloven § 50 at to tredeler av formuen etter arvelateren er pliktdealsarv for

livsarvingene. Pliktdealsarven er likevel aldri større enn 15 ganger Folketrygdens grunnbeløp (G) til hvert av arvelaterens barn eller hvert barns linje på tidspunktet for arvefallet.

Grunnbeløpet blir oppdatert 1. mai hvert år, og er i skrivende stund kr 118.620,-. Det betyr at 15 G utgjør kr 1.779.300,-.

Livsarvingene er arvelaters barn. Dersom et barn er død og selv etterlater seg barn, er disse barnebarna livsarvinger. Tilsvarende gjelder for oldebarn osv. Dersom en arvelater har tre barn, hvorav ett er død og selv etterlater seg to barn, vil den øvre grensen for pliktdealsarven være

Det kan være aktuelt å legge strenge begrensninger på samboerens rådighet dersom det dreier seg om en eiendom som det er viktig å beholde i slekten.

kr 5.337.900,-. Hvert av barna har krav på maksimalt kr 1.779.300,-, mens hvert av barnebarna har krav på maksimalt kr 889.650,-.

Dersom arvelateren i eksempelet over etterlater seg tre millioner kroner, vil vedkommende kunne opprette testament og treffe bestemmelse om sekundærdisposisjon for en million kroner, den såkalte frie tredjedelen. Jeg forutsetter er da at vedkommende ikke er gift. I tilfelle vil ektefellen ha krav på minstearv på 4 G.

Dersom arvelateren derimot etterlater seg f.eks. 15 millioner kroner, vil livsarvingene ikke ha krav på så mye som to tredeler, fordi pliktdelsarven begrenses beløpsmessig til 15 G for hver av de tre linjene, totalt kr 5.337.900,-. Testator vil dermed kunne råde fritt over kr 9.662.100,-, og kan testamentere dette til hvem han/hun vil, både som primærarving og deretter sekundærarving.

3. ARVINGEN MÅ VÆRE FØDT ELLER UNNFANGET

Selv om arvelateren i utgangspunktet står fritt til å bestemme over den del av arven som ikke er pliktdelsarv, kan arven likevel ikke fordeles med virkning mange generasjoner framover i tid.

For å ha rett til arv (etter loven eller testament) må vedkommende enten leve når arvelateren dør, eller være unnfanget og senere bli født levende. Dette følger av arveloven § 66.

Det er altså situasjonen når testator dør som er avgjørende, ikke når testamentet opprettes.

Dersom testator for eksempel dør og etterlater seg et barnebarn på 20 år og et nyfødt oldebarn, kan den frie arven testamenteres til barnebarnet som primærarving og til oldebarnet som sekundærarving. Dersom barnebarnet deretter lever til han/hun er 90 år, vil sekundærarven først bli delt ut 70 år fram i tid.

Eksempelet er kanskje ikke så praktisk, men illustrerer at det gjennom sekundærdisposisjoner kan være mulig å fordele arv ganske langt framover i tid.

Før den nåværende arveloven trådte i kraft i januar 2021, kunne det testamenteres arv enda en generasjon framover i tid. Det var da tilstrekkelig at en av foreldrene til arvingen var født eller unnfanget. Siste utdeling av arv kunne dermed teoretisk skje rundt hundre år fram i tid.

4. NÆRMERE OM PRIMÆRARVINGENS RÅDIGHET

Dersom primærarvingen står helt fritt til å forbruke eller gi bort verdiene, er det jo risiko for at det blir lite eller intet igjen til sekundærarvingen.

Det kan likevel være at arvelater ønsker å gi primærarvingene denne valgfriheten, enten fordi man stoler tilstrekkelig på primærarvingen eller velger å akseptere en slik risiko ut fra en interesseavveining.

For eksempel kan det være aktuelt å testamentere en eiendom til samboeren, og bestemme at vedkommende står fritt til å selge eiendommen og bruke opp pengene, men at eiendommen eller det som eventuelt er igjen av pengene skal tilfalle testators slektsarvinger når samboeren dør.

Dersom eiendommen som sådan ikke er avgjørende, og man ønsker å prioritere samboeren og gi vedkommende handlingsfrihet, men likevel prioritere egne slektsarvinger framfor samboerens arvinger, kan dette noen ganger være en akseptabel løsning.

Omvendt kan det være aktuelt å legge strenge begrensninger på samboerens rådighet dersom det dreier seg om en eiendom som det er viktig å beholde i slekten, og man heller ikke ønsker å ta sjansen på at samboerens lojalitet til avdødes slekt ikke overskygges av omsorgen for egne arvinger.

For fast eiendom kan dette løses ved at det i testamentet bestemmes at arvingen ikke kan pantsette eller selge eiendommen, eventuelt heller ikke foreta andre angitte disposisjoner.

Dersom arvingen likevel selger eller pantsetter eiendommen, kan sekundærarvingen ikke påbe-

rope rådighetsbegrensningen overfor en kjøper eller panthaver som var i aktsom god tro. Det vil derfor være fornuftig å tinglyse bestemmelsene i testamentet om dette på eiendommen ved overføring til primærarvingen ved fordelingen av arv.

Det kan også bestemmes at arvingens kreditorer ikke kan ta utleggspant i eiendommen, for å hindre at eiendommen går tapt ved at arvingen unnlater å betale gjeld. Det samme gjelder for konkursbeslag. Dette kan bestemmes både for eksisterende gjeld og for framtidig gjeld i medhold av dekningsloven kapittel tre om private beslagsforbud. Det må i tilfelle oppnevnes tillitsmann etter dekningsloven § 3-4.

Dersom primærarvingens rådighet blir sterkt begrenset, vil vedkommende i praksis bare ha en slags bruksrett, selv om vedkommende formelt er eier. Det kan blant annet tenkes å føre til en ganske begrenset interesse for å bruke penger på vedlikehold av eiendommen.

Selv om det fastsettes i testamentet at vedkommende skal ha plikt til å sørge for vedlikehold, kan dette være vanskelig å håndheve i praksis.

Testator bør derfor vurdere om det kan være en like god eller bedre løsning at eiendomsretten går direkte til sekundærarvingen, med en fastsatt bruksrett for primærarvingen.

Ofte vil imidlertid svaret på denne vurderingen være at en slik bruksrett ikke er noen god løsning. Sekundærarvingen kan være mindreårig, eller av andre grunner ikke spesielt godt rustet til å skulle ivareta oppgaven med å eie en eiendom.

Det vil være lite gunstig om vedkommende skal ha utgifter til eiendommen i mange år uten selv å kunne disponere eiendommen. Dersom absolutt alle utgifter skal dekkes av den som har bruksrett, er man i praksis like langt. En slik bruksrett vil for øvrig også utløse fordelsbeskatning for bruks-

rettshaveren dersom vedkommende ikke dekker alle kostnader ved eiendommen.

Uavhengig av om man testamenterer en bruksrett eller en eiendomsrett med sekundærdisposisjon bør man tenke seg om og bruke god tid på å lage gode bestemmelser om vedlikehold mv., slik at man i størst mulig grad skaper klarhet og begrenser muligheten for konflikt.

Også når det gjelder rådighet for øvrig, er det en stor fordel at dette er klart mulig regulert i testamentet, slik at det ikke oppstår tvist om hva testator har ment.

Det finnes en rekke eksempler på tvister som kunne ha vært unngått med bedre gjennomtenkte og mer presist formulerte testamenter. Testamenter skal tolkes slik arvelater mente, og det er i mange tilfeller ikke lett å si sikkert hva en testator har ment.

For et testament med sekundærdisposisjon for en fast eiendom kan det for eksempel være vanskelig å ta stilling til om det skal innfortolkes et forbud mot å pantsette eiendommen dersom det ikke er skrevet i klartekst i testamentet hvordan dette skal være. Særlig der hvor arvingenes alder er slik at man må regne med at primærarvingen vil sitte med eiendommen i svært lang tid, kan det være grunn til å tolke testamentet slik at vedkommende kan pantsette eiendommen for å finansiere nødvendig, omfattende vedlikehold. Dersom testamentet er taust om dette vil det kunne bli en svært konkret vurdering av en rekke ulike forhold, noe som er potensielt konfliktskapende og kostbart.

5. IDENTIFISERING AV DET SOM SKAL TIL SEKUNDÆRARVINGEN

Dersom sekundærdisposisjonen gjelder en konkret gjenstand, vil det normalt være enkelt å fastslå hva sekundærarvingen skal motta.

Dersom sekundærdisposisjonen gjelder en konkret gjenstand, vil det normalt være enkelt å fastslå hva sekundærarvingen skal motta.

Likevel er det ikke alltid så enkelt å si sikkert hvordan testamentet skal forstås selv for konkrete gjenstander. Dersom sekundærarvingen skal motta en eiendom, og primærarvingen har tatt opp lån med sikkerhet i eiendommen, kan det bli spørsmål om gjelden skal dekkes av primærarvingens dødsbo eller av sekundærarvingen.

Dette kan igjen stille seg ulikt avhengig av om det gjelder lån brukt til vedlikehold/påkostning av eiendommen eller om det er lån til kjøp av en bil som er sikret med pant i boligen fordi dette gir best rente. Dersom dette avklares godt i

testamentet, sparer testator arvingene for mange problemer:

For penger, eller fysiske gjenstander som fritt kan selges og omgjøres til penger, kan dette by på større problemer. Ikke minst kan det være vanskelig å konkludere med om arven er forbrukt slik at det ikke er noe igjen å arve.

Forholdet til primærarvingens arvinger, særlig livsarvingenes krav på pliktdelsarv, har også betydning for hvordan sekundærarvingens krav på arv kan reguleres.

Det er viktig å tenke nøye gjennom hvordan primærarvingens rådighet og rådighetsbegrensninger skal reguleres og formuleres i testamentet, slik at det ikke oppstår tvil og unødvendig konflikt.

Dersom det primærarvingen mottar som arve, f.eks. utgjør like mye som vedkommende eier fra før, vil det kunne skape problemer dersom testator bestemmer at sekundærarvingen skal arve en tilsvarende brøk ved primærarvingens død.

Dersom arven er brukt opp, griper jo testator inn i fordelingen av primærarvingens øvrige verdier. Det samme gjelder hvis primærarvingen har økt sin formue uten at dette er avkastning av arven. Det er derfor vanskelig å skulle fastsette arven til sekundærarvingen som en andel av primærarvingens formue.

En annen sak er at primærarvingen selv kan bestemme i testament at en del av det vedkommende etterlater seg skal gå til sekundærarvingen. Dette kan skje i et felles testament for begge, men det er da nødvendig å ha klart for seg at dette vil være arv etter primærarvingen selv, og derfor omfattes av pliktdelegene dersom vedkommende har livsarvinger.

6. KORT OM LOVBESTEMT SEKUNDÆRARV

Vi har hittil sett på arvelaters bestemmelser om sekundærdisposisjoner i testament. I en bestemt situasjon er det imidlertid også fastsatt sekundærarverett i selve arveloven.

Dersom to personer uten livsarvinger oppretter felles eller gjensidig testament, og lengstlevende har overtatt arv etter et testament som ikke sier noe om fordelingen ved lengstlevendes død, skal halvparten av den samlede formuen gå til førstavdødes arvinger når lengstlevende dør dersom ikke lengstlevende har bestemt annet ved testament. Det er en forutsetning for slik lovbestemt sekundærarv at ikke lengstlevende har giftet seg på nytt eller har samboer med arverett etter loven.

7. OPPSUMMERING

Kort oppsummert kan testament med sekundærdisposisjon være en god løsning for å sikre ønsket fordeling av arv i flere ledd i visse situasjoner.

Særlig aktuelt kan det være for faste eierdommer, hvor det er enkelt å identifisere hva som skal videre til sekundærarvingen, og det også er mulig å regulere primærarvingens rådighet slik at man sikrer at arven faktisk ender opp der den skal til slutt.

Det er viktig å tenke nøye gjennom hvordan primærarvingens rådighet og rådighetsbegrensninger skal reguleres og formuleres i testamentet, slik at det ikke oppstår tvil og unødvendig konflikt.